

مشورت

محمد تقی صرفی پور

حتما در کارهای مهم مشورت کنید!

وامرهم شوری یینهم {شوری 38} - وشاورهم فی

الامر {آل عمران 159}

حضرت امام علی (ع) می فرمایند: «هرکس تنها به رأی خویش تکیه کند، هلاک شود و هرکس با صاحب نظران به مشاوره و تبادل نظر بنشیند، در عقل هایشان شریک گردد». (نهج البلاغه، حکمت 161)

بسیاری از مشکلات و نیازهای انسان با تبادل نظر و همفکری و همکاری با دیگران مرتفع می شود. نمونه ملموس و کوچک آن مشورت در زندگی خانوادگی و شخصی است که حتی برای انجام کارهای کوچک و گاه پیش پا افتاده، با همفکری و رایزنی می توان بهترین

نتایج به دست می‌آید و موجب شادکامی و خرسندی می
شود و پایه های زندگی نیز مستحکم تر می گردد
انسان، هر اندازه با تجربه و اهل دانش باشد، از مشورت
با دیگران بی نیاز نیست. علی (علیه السلام) فرمود:
«خردمند، از مشورت دیگران بی نیاز نیست.» بدیهی
است که همه انسانها از نظر بهره هوشی، در یک سطح
نیستند. حتی آنهایی که از بهره هوشی بالایی نیز
برخوردارند، نسبت به افراد دیگر و در تشخیص راه
درست زندگی، عاجز و ناتوانند
معمولاً در مواقع حساس و تصمیم گیریهای مهم - مانند
انتخاب رشته تحصیلی، انتخاب همسر، شغل و برنامه
کاری - جوانان به تنهایی نمی توانند تصمیم بگیرند؛ زیرا
اطلاعات و تجربه ای کافی در این خصوص ندارند و اغلب
تحت تأثیر احساسات و عواطف ناپایدار خود قرار می
گیرند. چه بسا ممکن است مسئله ای نزد آنها درست و
منطقی به نظر آید اما در واقع، با شرایط فرهنگی و
هنجارها و اصول اعتقادی وی سازگاری نداشته باشد. در
این گونه موارد، مشورت و نظرخواهی از دیگران، نشانه

واقع بینی و دور اندیشی فرد به حساب می آید و می تواند از تصمیم گیریهای عجولانه و نسنجیده - که ریشه بسیاری از شکست ها و ازدواجهای ناموفق در آن است - پیشگیری کند.

از دیگر فواید مشورت، پیش گیری از ندامت و پشیمانی است. علی (علیه السلام) فرمود: «کسی که مشورت می کند، پشیمان نمی شود.» رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نیز فرمود: «آن که مشورت نکند، پشیمان خواهد شد.» مشورت باعث می شود انسان شناخت بهتری نسبت به موضوع و راه و رسم زندگی کسب نموده، بهترین گزینه را انتخاب کند. بنابراین مشورت همیشه مفید و ارزشمند است. در مواردی که مشورت به انتخاب درست و موفقیت آمیز منتهی شود، ارزش و اهمیت آن بر کسی پوشیده نیست، حتی اگر به خطا هم منجر شود، باز هم ارزشمند است؛ زیرا فرد به تکلیف و وظیفه خود - که مشورت و رایزنی با دیگران است - عمل نموده، لذا در نزد خدا و خلق، معذور خواهد بود. چنان که امام کاظم (علیه السلام) می فرماید: «کسی که مشورت کند و کاری

را انجام دهد اگر اثر مفید همراه داشت، مورد ستایش دیگران واقع می شود و همه از او تعریف و تمجید می کنند و در صورتی که با شکست مواجه شود، دیگران لاف او را مورد سرزنش قرار نمی دهند؛ زیرا این تصمیم، فردی نبوده و دیگران نیز به نحوی در تصمیم گیری وی شریک بوده اند.

هر کاری که انسان انجام می دهد و هر تصمیمی که می گیرد، در واقع، نوعی ساختن و تأسیس کردن است. ازدواج، تأسیس بنای خانواده است و انتخاب شغل و رشته تحصیلی، ساختن آینده. آسیب ها و بحرانهایی که در زندگی و به خصوص به جوانان امروزی رو می آورد، عوامل تهدید کننده ای هستند که به راحتی می توانند عشق را به کینه و نفرت، و کانون گرم خانواده را به جهنم سوزان اختلافات و درگیری یا با تلاق تنهایی و سکوت تبدیل کنند.

ریشه بسیاری از شکست ها، طلاقها، تأسفها و نارضایتی از زندگی بر می گردد به انتخابهای نسنجیده که بدون مشورت بزرگ ترها صورت گرفته و باید یک عمر نتیجه

تلخ آن را چشید. اما با مشورت خیال انسان راحت است.
رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: «مشورت، عامل
آرامش بخش در برابر سرزنش ها و آسیب
» پذیریهاست.

ما افرادی را می بینیم که سرانجام خوبی نداشتند درحالی
که اگر در کارهای خود با افراد خبره و خیرخواه مشورت
می کردند وبه مشورت عمل می نمودند سرانجام بهتری
داشتند.مثلا کسی که می خواهد رشته تحصیلی انتخاب
کند.کسی که می خواهد با خانواده ای وصلت کند.کسی
که می خواهد شغلی را انتخاب نماید.کسی که می خواهد
به سفر مهمی برود.شایسته است مشورت کند.گاهی به
فردی که استخاره می گیرند می گوییم مشورت قبل از
استخاره است.حتی حضرت امام در مورد ازدواج ابداء
استخاره نمی کردند.

همچنین کسانی که مخصوصا جوان هستند حتما
در کارهای مهم با افرادی که اسلام گفته با افراد صالح. با
افراد شجاع. با افراد عاقل مشورت کند..

مشورت با آدم خبره

((کسی که در امور مهم با خردمندان مشورت می کند،
شریک عقل آنها می شود.)) امام علی (ع)

که هرچقدر افراد بیشتر باشند بهتر است.

اگر بخواهید برای شروع کاری با آدمی مشورت کنید که
اطلاعاتی در این زمینه ندارد، او از آنجا که دوست
شماست و نمی خواهد شما زیان ببینید فقط جنبه های
منفی کار را در نظر می گیرد و قادر به راهنمایی شما
نیست . در حالی که یک آدم کارشناس و یا آدم خبره با
القای افکار مثبت و دادن شهادت و اعتماد به نفس می
تواند راهنمای خوبی برایتان باشد .

۲ - مشورت با آدم بد بین

((آدم بد بین همچون مبتلایان به تریاک مرض خود را به هزاران دلیل به دیگران منتقل می کند .))

مشورت با آدم بد بین بسیار خطرناک است زیرا او جز سیاهی ، تباهی و بدبختی چیزی نمی بیند و صرفا افکار بدبینانه خود را به شیوه ای نصیحت گونه به شما انتقال می دهد . بیان مطالب مایوس کننده گامهایتان را در مسیر تلاش و کوشش برای موفقیت و پیروزی سست می کند و باعث تردید می شود و تردید نیز به نوبه خود به عدم پیشرفت در کارها می انجامد .

۳- مشورت با آدم مثبت اندیش

((خوشبین به آینده امیدوار است و بدین از آن بیمناک
((مثل ژاپنی

مشورت با آدم مثبت اندیش و فارغ از بدبینیها , نتیجه ای بسیار امیدوار کننده دارد. آدم خوش بین پیش از هر چیز بر مزایا و محسنات کار مورد نظر تمرکز می کند و شما را با گفته های خود امیدوار می سازد. به قول دکتر نورمن پیل : ((افکار خوب و مثبت همچون تابش خورشید بر اتاقی تاریک است که همه جا را روشن می کند , به شرط آنکه در و پنجره را نبسته و پرده ها را پایین نکشیده باشید))

۴- مشورت با آدم ترسو

آدم ترسو خطرات و ضررها را چند برابر می بیند ; او شهادت هیچ کاری را ندارد و همیشه به نحوی ناتوانی و ترس خود را توجیه می کند. بیشترین افتخار چنین آدمی در کارهایی است که ((نکرده)) . زیرا از ترس بدنامی و شکست دست به هیچ کاری نمی زند. اگر با آدم ترسو در مورد گشایش یککارخانه مشورت کنید , بلافاصله می

گوید: تاسیس یک کارخانه سرمایه زیادی می خواهد و تو
مجبور می شوی از بانکها وام بگیری . شاید هم از عهده
پرداخت قسطهایش بر نیایی و آن وقت بانک تمام
مایملک تو را ضبط می کند. خلاصه آن قدر بر احتمال
شکست اصرار می ورزد که ناخودآگاه شما را به شک و
تردید می اندازد.

۵- مشورت با آدمهای بیکاره و لاف زن

((هر که با دانا مشورت کند , از رسوایی در امان است))
از ((تاریخ گزیده))

تکلیف این دو گروه نیز معلوم است . کسانی که در طول
زندگی هیچ قدم مثبتی برای خویش برنداشته اند, چگونه
می توانند در تصمیم گیریها راهنمای شما باشند و توصیه
های مفید بکنند. از اشخاصی که در انجام هر کاری دچار
تردید می شوند و از سر عیبجویی به همه چیز و همه
کس می نگرند و از آنهایی که پیوسته گذشته را نشخوار

می کنند و دغدغه آینده را ندارند باید گریخت .

همچنین به افراد رویایی و سودایی که دائم فکر شغلی

جدید در سر می پرورانند نباید اعتماد کرد

داستان

نقل می‌کنند که در شهر مدینه، مردی که در کمال توانگری بود خدمت امام حسین علیه‌السلام رسید و با آن حضرت درباره‌ی ازدواج مشورت کرد و گفت: می‌خواهم با فلان زن که مال و منال زیادی دارد ازدواج کنم. امام حسین علیه‌السلام فرمودند: اگر با او ازدواج کنی نیازمند و پریشان می‌شوی. مدتی نگذشت که آن مرد با مشورت امام مخالفت کرد و آن زن را به عقد خود درآورد و بعد از مدت کوتاهی همه دارایی و مال او از بین رفت و در کمال فقر و احتیاج به سر برد. روزی خدمت امام حسین علیه‌السلام آمد در حالی که پشیمان شده بود، امام فرمودند: من تو را از این کار منع کردم؛ ولی تو بر خلاف گفته من عمل کردی،

اکنون اگر نظر من را می‌خواهی با فلان زن ازدواج
کن؛ که وضع مالی خوبی ندارد. آن مرد به
فرمایش امام عمل کرد و روزی زیادی نصیب او
شد. (تحفة‌المجالس.)

چهل حدیث مشورت

۱- «پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و

سلم»:

المُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ.

کسی که با او مشورت می کنند باید شخص امین و
با صداقت باشد. (الشهاب فی الحکم و الآداب، ص
۵۶)

۲- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

المُسْتَشِيرُ مُتَحَصِّنٌ مِّنَ السَّقَطِ.

کسی از لغزش و خطا مصون می ماند که در کارها
با دیگران مشورت می کند. (فهرست غرر، ص
۱۸۳)

۳- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

شاورْ قَبْلَ أَنْ تَعَزِمَ وَ فَكِّرْ قَبْلَ أَنْ تُقَدِّمَ.

قبل از اینکه تصمیم بگیری مشورت کن و پیش از
اینکه به کاری اقدام کنی اندیشه نما.
(فهرست غرر، ص ۱۸۳)

۴- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

لَا مُظَاهَرَةَ كَالْمَشُورَةِ.

هیچ پشت گرمی و محکم کاری در کارها مطمئن تر
از مشورت کردن نیست. (نهج البلاغه، کلمه ۱۰۹)

۵- «امام محمد باقر (علیه السلام):

اِسْتَشِرْ فِي أَمْرِكَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ اللَّهَ.

در امور خودت با افراد خداشناس، کسانی که از خدا می ترسند مشورت کن. (تحف العقول، ص ۳۰۲)

۶- «مولی امیرالمؤمنین علیه السلام):

الْمَشُورَةُ تَجْلِبُ لَكَ صَوَابَ غَيْرِكَ.

شور و مشورت، نظریات صحیح دیگران را در اختیار تو می گذارد. (فهرست غرر، ص ۱۸۳)

۷- «پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم»:

لَنْ يَهْلِكَ أَمْرٌ بَعْدَ مَشُورَةٍ.

بعد از مشورت، هرگز کسی گمراه نخواهد شد و به بیراهه نخواهد رفت. (مواعظ عددیه، ص ۱۵)

۸- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

مَنْ شَاوَرَ الرَّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا.

کسی که با بزرگان و صاحب نظران مشورت کند، در حقیقت او با عقل و درایت آنها مشارکت نموده است. (نهج البلاغه، کلمه ۱۵۲)

۹- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

مَنْ خَالَفَ الْمَشُورَةَ أُرْتُبِكَ.

کسی که بعد از مشورت و نظرخواهی، با آن
مخالفت کند دچار حیرت و سردرگمی خواهد
شد. (فهرست غرر، ص ۱۸۴)

۱۰- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

الْلَّجَاجَةُ تَسُدُّ الرَّأْيَ.

لجاجت و خودکامگی، فکر سلیم و نظر شایسته را
از انسان سلب می‌کند. (نهج البلاغه، کلمه ۱۷۰)

۱۱- «امام جعفر صادق (عليه السلام)»:

اسْتَشِيرِ الْعَاقِلَ مِنَ الرِّجَالِ الْوَرَعَ فَإِنَّهُ لَا يَأْمُرُ إِلَّا
بِخَيْرٍ.

با مرد خردمند و پارسا مشورت کن که او جز به
خیر و صلاح سخن نمی‌گوید. (بحار، ج ۷۵، ص
۱۰۱)

۱۲- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

مُشَاوَرَةُ الْجَاهِلِ الْمُشْفِقِ خَطَرٌ.

مشورت کردن با آدم دلسوز ولی جاهل و نادان
برای انسان خطراتی دارد. (فهرست غرر، ص
۱۸۳)

۱۳- «امام جعفر صادق (عليه السلام)»:

اِذَا اَشَارَ عَلَیْكَ النَّاصِحُ الْعَاقِلُ فَاِیَّاكَ وَ الْخِلَافَ فَاِنَّ
فِي ذَلِكَ الْعَطَبَ.

وقتی شخص عاقل و دلسوزی نظر خود را به تو
ارائه داد بر حذر باش با او مخالفت نکنی که مسلماً
سقوط و هلاکت تو در آن خواهد
بود. (مکارم الاخلاق، ص ۳۱۹)

۱۴- «مولى امیر المؤمنین علیه السلام»:

الِاسْتِبْدَادُ بِرَأْيِكَ يُزِلُّكَ وَ يُهَوِّرُكَ فِى الْمَهَاوِى.

(بر حذر باش!) استبداد و خودرأیی، تو را می لغزاند
و در پرتگاه‌های سقوط نگونسارت می‌نماید.
(فهرست غرر، ص ۳۱)

۱۵- «امام جعفر صادق (علیه السلام):

لَا يَطْمَعَنَّ الْقَلِيلُ التَّجَرِبَةَ الْمُعْجَبُ بِرَأْيِهِ فِي رِيَاسَةٍ.

آدم خود را می و کم تجربه هیچ وقت نباید امید
رسیدن به مقام ریاست و مدیریت را در سر
پرووراند. (خصال، ج ۲، ص ۵۳)

۱۶- «مولی امیرالمؤمنین علیه السلام):

رَأَى الشَّيْخَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جَلَدِ الْغُلَامِ.

را می و نظر یک آدم کهنسال در نزد من از صلابت
و توانمندی یک جوان مطلوب تر است.
(نهج البلاغه، کلمه ۸۶)

۱۷- «پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم»:

اِسْتَشِيروا ذَوِي الْعُقُولِ تَرشُدُوا وَ لَا تَعْصُوهُمْ
فَتَنْدَمُوا.

با افراد عاقل و صاحب خردان مشورت کنید، به
أهداف معقول خود می رسید و با نظریات آنان
مخالفت ننمایید که پشیمان خواهید شد.
(شهاب الاخبار، ص ۳۲۱)

۱۸- «مولی امیر المؤمنین علیه السلام»:

ظُلْمُ الْمُسْتَشِيرِ ظُلْمٌ وَ خِيَانَةٌ.

ظلم کردن به کسی که مشورت خواهی می کند هم
ظلم است و هم خیانت. (فهرست غرر، ص ۱۸۳)

۱۹- «امام جعفر صادق (علیه السلام):

مَنْ اسْتَشَارَكَ لَمْ يُعَدَمْ عِنْدَ الصَّوَابِ مَادِحاً وَ عِنْدَ الْخَطَا
عَازِراً.

کسی که مشورت می‌کند اگر کارش را درست
انجام دهد مردم او را می‌ستایند و اگر اشتباه کند
دیگران وی را معذور خواهند داشت. (چون قبلاً
مشورت کرده است.) (بحار، ج ۷۵، ص ۱۰۴)

۲۰- «مولی امیرالمؤمنین علیه السلام):

مَنْ اسْتَقْبَلَ وَجْهَ الْأَرَاءِ عَرَفَ مَوَاقِعَ الْخَطَاءِ.

کسی که از دیگران کمک فکری می‌گیرد (مسئلاً)
بر مواضع خطا و اشتباهکاری‌های خود واقف
می‌گردد. (نهج البلاغه، کلمه ۱۶۴)

۲۱- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

عَلَى الْمُسِيرِ الْإِجْتِهَادُ فِي الرَّأْيِ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ ضَمَانُ
النُّجْحِ.

وظیفه مشاور آن است که حداکثر سعی و کوشش
خود را درباره رأی و صلاحدید به کار ببرد، اما
موفقیت در کارها را دیگر ضامن نیست. (فهرست
غرر، ص ۱۸۴)

۲۲- امام جواد(ع):

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ لَمْ يَنْدَمْ: تَرَكَ الْعَجَلَةَ وَالْمَشُورَةَ
وَالْتَوَكَّلُ عَلَى اللَّهِ عِنْدَ الْعَزْمِ.

هر کس این سه خصلت را دارا باشد دچار
پشیمانی نخواهی شد: عدم شتابزدگی در کارها،
مشورت کردن در امور، و توکل بر خدا هنگام
تصمیم. (احقاق الحق، ج ۱۲، ص ۴۳۸)

۲۳- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

خَوَافِي الْأُمُورِ تَكْشِفُهَا الْمُشَاوَرَةُ.

با شور و مشورت، آراء پنهان و امور خفته آشکار
می گردد. (فهرست غرر، ص ۱۸۳)

۲۴- «امام رضا(عليه السلام)»:

لَا تُشَاوِرْ جَبَانًا فَإِنَّهُ يُضَيِّقُ عَلَيْكَ الْمَخْرَجَ وَ
لَا تُشَاوِرِ الْبَخِيلَ فَإِنَّهُ يَقْصُرُ بِكَ عَنْ غَايَتِكَ.

با آدم‌های ترسو و بخیل هیچ‌وقت مشورت نکن.
آدم ترسو حلّ مُعضلات را برایت مشکل می‌گیرد
و آدم بخیل تو را از هدف‌ت باز می‌دارد. (مواعظ
صدوق، ص ۱۰۹)

۲۵- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

المُشَاوَرَةُ رَاحَةٌ لَكَ وَ تَعَبٌ لِغَيْرِكَ!

در مشورت کردن، راحتی و آسودگی خیال برای
تو است و (اما) تَعَب و زحمت برای دیگران!
(فهرست غرر، ص ۱۸۳)

۲۶- «پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم»:

مَا شَقِيَ عَبْدٌ بِمَشْوَرَةٍ وَلَا سَعَدَ بِاسْتِغْنَاءٍ رَأَى.

هیچ کس با مشورت کردن به تیره‌بختی دچار نشد و احدی هم با استبداد و خودرأیی به خوشبختی نائل نگردید. (شهاب‌الأخبار، ص ۳۳)

۲۷- «مولی امیرالمؤمنین علیه‌السلام»:

إِذَا أَنْكَرْتَ مِنْ عَقْلِكَ شَيْئًا فَاقْتَدِرْ أَيْ عَاقِلٍ يُزِيلُ مَا أَنْكَرْتَهُ.

اگر زمانی در فکر و اندیشه خود کمبودی احساس کردی و عقلت به جایی نرسید از نظریات یک عاقل خردمندی پیروی کن تا نقصانت را برطرف نماید. (شرح غرر، ج ۳، ص ۱۸۵)

۲۸- «امام زین العابدین (علیه السلام):

إِرْشَادُ الْمُسْتَشِيرِ آدَاءُ حَقِّ النِّعْمَةِ.

ارشاد کسی که با تو مشورت می کند نشانه ادای
حق نعمت عقل و خردمندی تو است.
(تحف العقول، ص ۲۹۰)

۲۹- «مولی امیرالمؤمنین علیه السلام:

الْمُسْتَبِدُّ مُتَهَوِّرٌ فِي الْخَطَا وَالْغَلَطِ.

آدم مستبد و خودرأی، همواره در کنار
پرتگاه های خطا و غلط اندای دست و پا می زند.
(فهرست غرر، ص ۳۱)

۳۰- «امام محمد باقر (علیه السلام):

مَنْ لَا يَسْتَشِيرُ يَنْدَمُ.

کسی که خودسرانه و بدون مشورت به کاری
اقدام کند مسلماً دچار ندامت و پشیمانی خواهد
شد. (بحار، ج ۷۵، ص ۱۰۰)

۳۱- «مولی امیرالمؤمنین علیه السلام»:

أَضْمُمْ آرَاءَ الرِّجَالِ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ ثُمَّ اخْتَرْتُ أَقْرَبَهَا
لِلصَّوَابِ وَأَبْعَدَهَا مِنَ الْإِرتِيَابِ.

آراء و نظریات صاحب نظرات را در مجموع
نظرسنجی کن آنگاه آنکه به حق نزدیک تر و از
شک و تردید دورتر است گزینش نما. (وسائل، ج
۸، ص ۴۲۹)

۳۲- امام حسن مجتبی (ع):

ما تشاورَ قومٌ إلّا هُذوا إلّی رُشدِهِم.

هیچ قوم و گروهی در کارهای خود به مشورت
نپرداختند مگر اینکه به طور قطع به اهداف
خردمندانه خود نائل آمدند. (تحف العقول، ص
۲۳۶)

۳۳- «پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و
سلم»:

مَنْ عَشَّ الْمُسْلِمِينَ فِي مَشْوَرَةٍ فَقَدْ بَرِئْتُ مِنْهُ.

کسی که در مشورت خواهی با مسلمانان خیانت
کند پیرو من نیست و من از او بیزارم. (العیون، ج
۲، ص ۶۶)

۳۴- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

أَفْضَلُ مَنْ شَاوَرْتَ ذَوَاتِجَارٍ.

بهترین افراد مشاور برای تو اشخاص باتجربه هستند. (فهرست غرر، ص ۱۸۳)

۳۵- «امام جعفر صادق (عليه السلام)»:

الْمَشُورَةُ لَا تَكُونُ إِلَّا بِحُدُودِهَا فَمَنْ عَرَفَهَا بِحُدُودِهَا،
وَالْإِلاَّ كَانَتْ مَضَرَّتُهَا عَلَى الْمُسْتَشِيرِ أَكْثَرَ مِنْ مَنَفَعَتِهَا!

مشورت کردن، شرایط و حدودی دارد، مشاوری که با شرایط آن آشنا باشد نتیجه مثبت و مطلوبی خواهد داشت و گرنه ضرر آن برای مشورت خواه

بیش از منفعتش خواهد بود! (بحار، ج ۷۵، ص ۱۰۶)

۳۶- «مولى امير المؤمنين عليه السلام»:

أَفْضَلُ النَّاسِ رَأْيًا مَنْ لَمْ يَسْتَغْنِ عَنِ مُشِيرٍ.

بهترین رأی و نظر را کسی داراست که خود را از آراء و نظریات مشاوران بی‌نیاز نمی‌بیند.
(فهرست غرر، ص ۱۸۳)

۳۷- «پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله علیه و آله و سلم»:

لَا تُشَاوِرْ حَرِيصًا فَإِنَّهُ يُزَيِّنُ لَكَ شَرَّهُمَا.

(در کارهای خود) با آدم حریص و طماع مشورت
مکن. او به جای برترین نظریات بدترین آن‌ها را
برایت زیبا و مطلوب جلوه می‌دهد. (بحار، ج ۷۵،
ص ۹۹)

۳۸- «امام جعفر صادق (علیه السلام):»

شاور فی أُمُورِکَ مِمَّا بَقِیَتْضِی الدِّینُ مَنْ فِیهِ خَمْسُ
خِصَالٍ: عَقْلٌ وَ عِلْمٌ وَ تَجَرِبَةٌ وَ نُصْحٌ وَ تَقْوٰی.

در کارهای خود به مقتضای دستورات دینی با
کسی مشورت کن که دارای این پنج خصلت
باشد: عقل سلیم، علم و بینش، تجربه، حسن
خیرخواهی و تقوی. (مواعظ عددیه، ص ۱۶۲)

۳۹- امام موسی بن جعفر (ع):

مُشَاوَرَةُ الْعَاقِلِ النَّاصِحِ يُمْنٌ وَ بَرَكَهٌ وَ رُشْدٌ وَ تَوْفِيقٌ
مِنْ اللَّهِ.

مشورت کردن با آدم خردمند و خیرخواه باعث
یمن و برکت و راه یافتن به مقصود و یک توفیق
الهی است. (تحف العقول، ص ۴۲۰)

۴۰- «امام جعفر صادق (علیه السلام):»

إِذَا أَرَدْتَ أَمْرًا فَلَا تُشَاوِرْ أَحَدًا حَتَّى تُشَاوِرَ رَبَّكَ...
تَقُولُ «أَسْتَخِيرُ اللَّهَ» مِائَةً مَرَّةً ثُمَّ تَشَاوِرُ النَّاسَ فَإِنَّ
اللَّهَ يُجْرِي لَكَ الْخَيْرَ عَلَى لِسَانِ مَنْ أَحَبَّ.

زمانی که کاری را اراده کردی تا با خدای خود
مشورت نکردی با احدی مشورت نکن... اول صد
مرتبه بگو «استخیر الله» آنگاه از دیگران

نظرخواهی کن، خداوند خیر تو را بر زبان هر
کسی که دوست دارد جاری خواهد ساخت.
(مکارم الأخلاق، ص ۳۶۹)

پرسش:

آیا این گفته‌ی حضرت علی(ع) که فرمودند: «ایاک و مشاورۃ النساء»^۱؛ «بپرهیز از مشورت با «فان رأیهن الی افن و عزمهن الی وهن زنان که رأی آنان ناقص و تصمیم آنان سست است» شامل حال تمام زنان اعم از تحصیل کرده و تحصیل نکرده است؟

پاسخ:

از آنجایی که هدف از مشورت، رسیدن به بهترین راه‌ها و گزینش برترین و راهکارهای اجرایی است، آموزه‌های دینی شرایط و شاخص‌های دقیقی چون ایمان، خردمندی، تخصص و دانایی، خیرخواهی، پختگی، دلسوزی و ... را برای انتخاب مشاور معرفی نموده است.^۲

اموری مانند: بخل، ترس و حرص از موانع و آسیب‌های مشورت قلمداد شده است و لذا امام علی(ع) می‌فرماید: «با فرد بخیل، ترسو و حریص مشورت نکن، زیرا در هر يك از آنان نقطه ضعفی وجود دارد که مانع از نیل به حقیقت می‌شوند».^۲

پرهیز از مشورت با زنان در کلام امیرالمؤمنین(ع) اشاره به همین جنبه‌ی روان‌شناسانه دارد چرا که «پژوهش‌های انجام شده، نشان می‌دهد در چهار مورد از پنج هیجان اساسی (شادی، عشق، ترس، اندوه و خشم) زنان هیجان‌های شدیدتر و فراوان‌تری گزارش می‌کنند تا مردان و آن هیجان مورد استثنا – که مردان بر زنان پیشی می‌گیرند – خشم است. زنان هیجان‌های ظریف (شادی، عشق، ترس و اندوه) را با شدت و فراوانی بیشتری تجربه می‌کنند».^۳

خانم «کلیود السون» به عنوان يك روان‌شناس اعلام می‌کند: «... به این نتیجه رسیده‌ام که خانم‌ها، تابع احساسات و آقایان تابع عقل بنابراین، با توجه به احساساتی‌تر بودن طبیعی زنان (که) «هستند در جای خود حکیمانه و برای نقش زن ضروری است»،

محدودیت‌هایی در بهره‌گیری از نظر مشورتی آنان تا مادام که به پختگی و دانایی نرسد، لحاظ شده است، اما اگر زنی بر اساس دانایی، زیرکی و کسب تجربه بر احساسات و ترس خود فایق آمده و به پختگی و کاردانی لازم برسد، مانعی از مشورت با او نیست و لذا در حدیثی دیگر از امیرالمؤمنین(ع) که به دنبال «ایاک و مشاوره النساء» آمده است: «الّا من جرّبت بکمال عقل»؛ «مگر زنانی که به در این صورت مانند مردان،^۶ «کمال خردمندی آزموده شده‌اند شایسته مشورت هستند.

بر اساس این حدیث، کمال عقل و پختگی در مشورت شونده اعمّ از زن و مرد شرط است و اینکه در حدیث شریف، تنها از زنان نام برده شده است، به لحاظ نوع زنان است، وگرنه چه بسیار مردانی که احساساتی یا کم‌تجربه‌اند و مشورت با آنان نیز روا نخواهد بود. بنابراین امیرالمؤمنین(ع) در این فراز از نامه ۳۱ نهج البلاغه در صدد نگرش زنان و ایراد نقص به آنان نیستند بلکه می‌خواهند زنان و مردان را توجه دهند به اینکه این دو جنس با توجه به ساختار

آفرینشان متفاوتند و آگاهی از تفاوت‌های زن و مرد در نوع تصمیم‌گیری‌ها چه در عرصه‌ی خانواده و چه در سطح کلان آن یعنی اجتماع، باعث مرزبندی توقعات می‌شود و در سایه‌ی این آگاهی زنان و مردان سعی می‌کنند به یکدیگر فرصت داده و زمینه را برای تصمیم‌گیری صحیح و عقلانی فراهم سازند. بنابراین حضرت علی(ع) تفاوت‌های زن و مرد در تصمیم‌گیری را با بینشی هوشمندانه بیان فرموده‌اند: «إِيَّاكَ و مشاورَة النساء فان رأيهنَّ الى افن، و عزمهنَّ الى وهن» از مشورت با زنان بپرهیز که رأی آنان زور سست می‌شود و تصمیم آنان ناپایدار است.

ناپایداری و سستی در تصمیم‌گیری زنان از يك سو به علت تأثیر عواطف و احساسات بر آنان و از سوی دیگر همان گونه که بیان شد برخاسته از دید گسترده و باز (غیر متمرکز) آن‌هاست. و «وهن در عزم» ممکن است اشاره به کندي در تصمیم‌گیری آن‌ها باشد که معمولاً به خاطر دخالت دادن دیگران در تصمیم‌گیری‌هاست. با این توضیح روشن می‌شود که ممکن است دلیل عمده‌ی منع مشورت با

زنان از سوی معصومین علیهم السلام و بزرگان، این باشد که مردم علاوه بر اینکه در تصمیم‌گیری‌های خویش نباید عواطف و احساسات خودشان را در قلمرو عقل و قضاوت‌های خود دخالت دهند، بلکه باید از نفوذ و دخالت عواطف و احساسات زنان نیز ممانعت نمایند.

البته همه زنان و به خصوص زنان تحصیل کرده با آگاهی از این تفاوت‌ها و شناخت حالات طبیعی خویش می‌توانند قوه‌ی تعقل خویش را تقویت و عواطف و احساسات خویش را مهار نمایند و در تصمیم‌گیری‌ها پا به پای مردان پیش روند و در اموری که آشنایی زنان در آن، بیشتر است طرف مشاوره قرار گیرند.

۷؛ «در امور «رسول اکرم(ص) می‌فرماید: «اتمرو النساء فی بناتهن».

«مربوط به دختران با زنان مشورت کنید.

قرآن کریم نیز خل برخی از مسایل خانوادگی را در گرو تبادل افکار و رایزنی زن و مرد دانسته است:

«فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا»^۸

اگر پدر و مادر بخواهند با رضایت و مشورت یکدیگر، فرزندشان «را زودتر از دو سال از شیر بازگیرند، مرتکب گناهی نشده‌اند».

مراد از «تشاور»، همدلی، همراهی و مشاوره میان زن و مرد است و چون مادر نکته‌ها و ویژگی‌هایی از تربیت فرزند می‌داند که پدر نمی‌داند، لذا اگر همفکری و رایزنی نکنند، به زیان فرزند می‌انجامد.

حاصل سخن آنکه شخصی که مورد مشورت قرار می‌گیرد باید شرایط و ویژگی‌هایی داشته باشد که بتواند بهترین راه را توصیه و پیشنهاد نماید. از این رو داشتن شرایط لازم و در نظر گرفتن آن‌ها^۹ به هنگام مشورت امری لازم و ضروری است.

پی‌نوشت‌ها

1. بحار لآنوار/علامه مجلسی/تهران/دارالکتب
الإسلامیه/ج ۷۴/ص ۲۲۲.
2. همان/ج ۷۲/صص ۱۰۰ و ۱۰۵.

3. ترجمه و شرح نهج البلاغه/سید جعفر شهیدی/نامه ۵۳ (خطاب به مالك اشتر)/ص ۳۲۸.
4. روان‌شناسی عمومی از نظریه تا کاربرد/کارل هافمن (و دیگران)/ج ۲.
5. ر.ك: فمئیزم علیه زنان/کتاب نقد/سید ابراهیم حسینی/شماره ۱۷/ص ۶۴.
6. بحار الأنوار/ج ۱۰۰/ص ۲۵۴/باب ۴/احوال الرجال و النساء/روایت ۵۶.
7. نهج الفصاحه (گردآورنده و مترجم: ابوالقاسم پاینده)/تهران/جاوید.
8. بقره/آیه‌ی ۲۳۳.
9. شخصیت و حقوق زن/سید ابراهیم حسینی با همکاری گروه محققان/قم/دفتر نشر معارف/چاپ دوم/پاییز ۱۳۸۹/صص ۱۱۴-۱۱۱.